

(POLİTİKA)

12 Eylül 1980'den bugüne...

darbe anayasası çöpe!

Bugün 12 Eylül'ün 28. yıldönümündeyiz. Birçok demokratik kitle örgütlerinin, derneklerin, sosyalist parti ve kurumların, sendikal örgütlerin içinde yer aldığı kitleler 12 Eylül'e tepki için sokaklarda, meydanlardaydı. 28 yıl sonra ortak slogan "darbeciler yargılansın" oldu. Kitleler arasında 12 Eylül'ü yaşayanlar vardı, o dönemde çocuk olanlar vardı ve hatta 12 Eylül 1980'de henüz doğmamış olanlar vardı. Tüm bu bileşeni bir araya getiren 12 Eylül darbesinin etkilerinin bugün hala yaşanıyor olması. Bugün bu toplum hala darbe tehdidiyle yaşıyor, milli siyaset güvenlik belgesiyle yönetiliyor, gizli savaş aygıtının müdahaleleriyle karşı karşıya, siyaset üzerindeki askeri vesayet sürüyor, militarist ve şovenist politikaların tehdidi altında.

O halde geriye dönüp 12 Eylül darbesine ön gelen süreçten başlayarak 12 Eylül darbesi hangi koşullarda yapıldı, darbenin bilançosu neydi, darbe sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan neleri değiştirdi bakmak gerekli, ki bugün 12 Eylül darbesi neden hala toplumsal yaşamı belirlemeye devam ediyor kavrayabilelim.

Darbe öncesi siyasi atmosfer

Kapitalizmin 70'lerin başında yaşadığı küresel boyutlu ekonomik krizin sonrasında Anti-Keynesyen politikalarda denebilecek olan katı bir saldırının, özelleştirmelerin ön plana çıktığı, sosyal devlet politikalarından adım adım vazgeçildiği, sermayenin uluslar arası serbestçe dolaşımının hedeflendiği bir ekonomik dönüşüm yaşanmaktaydı. Neo liberal politikaların uygulamaya konduğu 70'lerin ikinci yarısından sonraki dönemde başta İngiltere olmak üzere Avrupa'da ve Amerika'da bu katı politikaları uygulayabilecek hükümetlerin iktidara geldiği, işçi sınıfının baskılandığı, sendikal örgütlenmelerin engellendiği, özelleştirmelerin tam gaz uygulandığı, sermayenin uluslar arası dolaşımının yaygınlaştığı, vahşi kapitalizm uygulamalarının ön plana geçtiği bir döneme girilmişti. Türkiye'de de ithal ikamecilik modelinin tıkanması, çökmesiyle birlikte 77'de derinleşen bir ekonomik kriz yaşanmaktaydı. Bu tıkanıklığı aşabilmek için bir dış pazara açılma ve dünya kapitalizmine dolaylı eklemleme ihtiyacı doğmuştu. Sosyal devlet politikalarından vazgeçmek

gerekliyordu. 24 Ocak kararları bu sürecin bir sonucuydu. Yine o dönem Türkiye'de sınıf hareketinin, sendikal örgütlenmenin ve sosyalist hareketin güç kazandığı, işçi sınıfının sendikal ve politik mücadelesinin yükseldiği bir dönem yaşanıyor.

Darbenin ayak sesleri

Çiğli iplik fabrikası işçileriyle Çimentepe, Gültepe halkının direnişinde olduğu gibi Sendikal örgütlerle mahalle örgütlenmelerinin ortaklaşan direnişlerinin yaşandığı, Fatsa örneğinde olduğu gibi taban örgütlenmelerinin hayata geçirildiği, Yer altı Maden-iş'in Yeni Çeltik direnişi, Tarih direnişi gibi grev ve direnişlerin yaşandığı bir atmosfer söz konusuydu.

Öte yandan sosyalist hareketin anti faşist mücadele yürüttüğü ve sokakların sağ hareketle sol hareket arasında çatışmalara sahne olduğu, siyasi cinayetlerin işlendiği, aynı zamanda bir alevi sünni geriliminin tırmandırıldığı ve Maraş'ta olduğu gibi kitlesel katliamların yaşandığı gerilim ve iç çatışma gündemdedi.

İşte böyle bir ekonomik ve siyasal kriz ortamı yaşanıyor, ordudan hükümete muhtıra niteliğinde uyarılar gelmeye başlıyor ve genel kurmay krizi yönetememekle suçladığı hükümete ve meclise müdahale edebileceği sinyallerini dile getiriyordu. Cumhurbaşkanı TSK komuta kademesince yazılan "muhtıra" niteliğindeki mektupla terörün bitirilmesi uyarısında bulunarak aksi halde darbe yapabilecekleri ima ediliyordu. Toplumda meclisin krizi yönetemediği ordunun müdahalesinin ihtiyaç olduğu ve kaçınılmaz olduğu imajı yaratılmaya başlanıyordu. Toplumda gerilim ve çatışma tırmandıkça darbenin ayak sesleri daha güçlü gelmeye başlıyordu. 12 Eylül'ün hemen öncesinde hali hazırda 19 ilde sıkıyönetim uygulanıyordu.

Darbenin bilançosu

Ve 12 Eylül 1980 günü ülkede yaygınlaşan terör, siyasi cinayetler, siyasilerin uzlaşmaktan kaçınan tutumu, meclisin birçok turun ardından cumhurbaşkanı seçememesi, şeriat amaçlı kalkışma girişimi diye nitelenen 6 Eylül Konya mitingi gerekçe gösterilen milli güvenlik konseyi bildiriyle genel kurmay başkanı Kenan Evren başkanlığındaki kuvvet komutanlarınca as-

DİLAY İNKAYA

keri darbe ilan edildi.

Hükümet görevden alındı, TBMM lağvedildi. Siyasal partilerin ve sendikaların kapısına kilit vuruldu. Partilerin ve sendikaların mali varlıklarına el konuldu, yöneticileri tutuklandı ve yargıldılar.

Askeri darbenin ardından dört yıl içinde 50 kişi idam edildi. İdamların çoğunda mahkumiyet için gerekli delil bile yoktu; savunma hakkı tanınmamıştı. Mahkumiyetler ve infaz kararları hızla verildi ve uygulandı.

12 Eylül'ün yasakçı kafası Kürt sorununu asayiş sorununa indirgedi, anadili yasak ilan etti ve onbinlerce insanın ölümüne yol açan süreci başlattı. Bugün hala süren şovenizmin temelleri atıldı. Kürt kimliği yasaklandı.

Türkiye Türk-İslam senteziyle yeniden yapılandırılmaya başlandı. Milliyetçilik körüklendi. Çok sayıda imamhatip lisesi ve kuran kursları 12 Eylül döneminde açıldı. Üniversitelerin özerkliği kaldırıldı, YÖK kuruldu, bilimsel, eşitlikçi ve özgürlükçü eğitim engellenerek üniversiteler paralı ve yasakçı hale getirildi.

Askeri otorite yürütme, yargı ve siyasetin üstünde konumlandırılarak militarizm perçinlendi. Kutsal devlet, kutsal ordu ideolojisiyle herkes devlet için, herkes

(POLİTİKA)

ordu için zihniyeti yerleştirdi. Bireyin, yurttaşın hakları ve özgürlükleri devlet için feda edilmeli anlayışı hâta geçirdi. Her türlü örgütlenme yasaklandı.

İşte bilançonun özeti:

650 bin kişi gözaltına alındı. 1 milyon 683 bin kişi fişlendi. Açılan 210 bin davada 230 bin kişi yargılandı. 7 bin kişi için idam cezası istendi. 517 kişiye idam cezası verildi. Haklarında idam cezası verilenlerden 50'si asıldı (18 sol görüşlü, 8 sağ görüşlü, 23 adli suçlu, 1'i Asala militanı). İdamları istenen 259 kişinin dosyası Meclis'e gönderildi. 71 bin kişi TCK'nin 141, 142 ve 163. maddelerinden yargılandı. 98 bin 404 kişi "örgüt üyesi olmak" suçundan yargılandı. 388 bin kişiye pasaport verilmedi. 30 bin kişi "sakıncalı" olduğu için işten atıldı. 14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarıldı. 30 bin kişi "siyasi mülteci" olarak yurtdışına gitti. 300 kişi kuşkuyla bir şekilde öldü. 171 kişinin "işkenceden öldüğü" belgelendi. 937 film "sakıncalı" bulunduğu için yasaklandı. 23 bin 677 derneğin faaliyeti durduruldu. 3 bin 854 öğretmen, üniversitede görevli 120 öğretim üyesi ve 47 hâkimin işine son verildi. 400 gazeteci için toplam 4 bin yıl hapis cezası istendi. Gazetecilere 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi. 39 ton gazete ve dergi imha edildi. Cezaevlerinde toplam 299 kişi yaşamını yitirdi. 144 kişi kuşkuyla bir şekilde öldü. 14 kişi açlık grevinde öldü. 16 kişi "kaçarken" vuruldu. 95 kişi "çatışmada" öldü. 73 kişiye "doğal ölüm raporu" verildi. 43 kişinin "intihar ettiği" bildirildi.

Darbe neyi hedeflemişti

O dönemki siyasi, ekonomik atmosferi de göz önüne alınca darbe koşullarının bilinçli bir tarzda hazırlandığı darbeye gerekçelendirilen "terör" ortamının darbeyle birlikte adeta bıçakla kesilir gibi kesilmesiyle açığa çıkıyordu. Darbenin hemen ardından siyasi cinayetler sona eriyordu. Güvenlik güçlerinin darbe öncesinde şiddet eylemlerini neden önlemediği sorusunun cevabı havada kalıyordu. Vitrine sürülen bu gerekçeyi bir yana koyarsak, darbenin esas hedeflediği Türkiye'nin küresel sermayeye entegrasyonu ve bunun önündeki engellerin ortadan kaldırılması, 24 Ocak kararlarının dirençle karşılanmaksızın hayata geçirilmesiydi. Bu hedef için sınıf hareketinin bastırılması sendikal örgütlenmenin ortadan kaldırılması toplumun sindirilmesi gerekiyordu ve bunları yapacak diktatör bir iktidara ihtiyaç vardı. Darbenin hemen ardından oluşturulan orgeneral Kenan Evren ve kuvvet komutanlarından oluşturulan askeri cunta Milli Güvenlik Konseyi tam da bu ihtiyacı karşılıyordu.

Hedefe giden yol darbe anayasası

Hedefe giden yolda bir diğer ihtiyaç ise gerekli yasal düzenlemenin yapılması baskı rejiminin anti-demokratik uygulamalarının önünün açılması gerekiyordu. Halî hazırda bir ölçüde değişmiş olan 61 anayasası rafa kaldırılarak cuntanın belirlediği danışma

meclisi tarafından darbeye yaraşır bir darbe anayasası hazırlandı ve 1982'de halk oylamasında % 92 oyla Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığı ve yeni anayasa kabul edildi. 83 yılında yapılan seçimlerde ise kapatılan

eski siyasi partilerin hiçbiri seçimlere katılamazken 82 anayasasında cuntayı oyuyla destekleyen halk 83 se-

çimlerinde cuntanın işaret ettiği emekli orgeneral

ral Turgut Sunalp'in liderliğindeki Milliyetçi Demokrasi Partisinin yerine Turgut Özal'ın liderliğindeki Anavatan Partisini iktidara taşıdı.

Darbe anayasasıyla cunta üyelerinin ömür boyu yargılanmasını engelleyen geçici 15.

madde daha sonra seçimle gelen hiçbir hükümet tarafından

bulunmadı. 12 Eylül darbecilerinin dokunulmazlığı hala darbe anayasasının teminatı altında. 82 anayasası ithal ikameci ekonomi politikalarından neoliberal ekonomi politikalara geçiş anayasasıdır. Tüm toplumsal muhalefet tankların ve postalların altında ezildikten sonra 24 Ocak kararlarının önündeki toplumsal pürüzler temizlenince 82 anayasasıyla tüm uygulamalara "toplumsal meşruiyet" kazandırılmış oldu. 82 anayasası topluma giydirilen "deli gömleği"ydü. 82 anayasasına şöven milliyetçi ideolojinin temellik ettiği militarizmden ve sermayeden yana, emek karşıtı bir anayasa olduğu açıktır. Değiştirilmesi teklif dahi edilmeyecek 3 maddeyle bu temeller sağlama alınmıştır.

28 yıl sonra neden hala 12 Eylül

Aradan 28 yıl geçmesine rağmen hala 12 Eylül'ün sokağın gündeminde olmasının iki temel sebebi var. Bunlardan birincisi 12 Eylül darbesiyle affedilemez bir insanlık suçu işlenmiştir. Ve bu suçu işleyenler anayasayla teminat altına aldıkları dokunulmazlık zırhıyla donatılarak yargılanmaları engellenmiştir. 12 Eylül darbesiyle hesaplaşmamıştır. Türkiye halklarına karşı

işlenmiş olan insanlık suçunun, hak ihlallerinin hesabı sorulamamıştır.

İkincisi ise 82 yılından bugüne hala siyasal ekonomik sosyal kültürel her anlamda hayatımıza darbe anayasası yön vermeye devam etmektedir. Maruz kaldığımız tüm anti-demokratik uygulamaların gerekçesi olmaya devam etmektedir. Farklı sınıflardan, farklı uluslardan, farklı düşüncelerden, farklı toplumsal cinsiyetlerden, farklı inançlardan ve farklı cinsel yönelimlerden oluşan toplumsal dinamiği yok sa-

yan bir anayasadır. Tüm bu farklılığa sahip kesimler bugün hala darbe anayasasının dayatması altında yaşamak zorunda bırakılmaktadır.

Bu anayasa "Türk, erkek, Sünni, sermayeden ve militarizmden yana" bir anayasadır. Bunların egemenliğine karşı tutum geliştiremeyen hiçbir yeni anayasanın işçilerden, emekçilerden, Kürtlerden, etnik azınlıklardan, kadınlardan yana olması mümkün değildir.

Demokratik, özgürlükçü, eşitlikçi ve katılımcı bir anayasanın temeli bu egemenlik biçimlerine karşı durmayı gerektirir.

Darbeciler yargılanmalı anayasa değişmeli

Geçmişte ne yaşadığımız ortada ya bugün?

Bugünde muhtıralar Ayışığı,

Sarımsız gibi darbe planları, darbe günlükleri, ve kadük Ergenekon çetesi davaları... kadük çünkü Kürtlere karşı işlenmiş suçlardan muhaf, kadük çünkü

emekli generaller yargılanırken aynı sorumluluğu taşıyan paşalar görev başında, kadük çünkü çeteci generallere TSK tarafından dayanışma ziyareti yapılıyor ve davanın "takipçisi" AKP gıkını çıkaramıyor.

Başka: Sendikal örgütlenme hala engelleniyor, düşünce özgürlüğü hala yok 301 davaları sürüyor, F tipi cezaevleri ortada, parti kapatma davaları sürüyor, siyasi partiler yasası hala anti demokratik, üniversiteler bilimsel ve özgür kurumlar değil, eğitim paralı, sağlık paralı...

Tüm bunlar 12 Eylül darbesinin uzantısı değil de ne?

İşte 12 Eylül'ün tanklarla üzerinden geçerek sindirmeye çalıştığı toplum darbeyi yaşasın yaşamamasın onun sonuçlarını ve etkilerini yaşamaya devam ediyor. Bugün alanlarda insanları "darbeciler yargılsın, darbe anayasası çöpe" sloganıyla buluşturan da bu zaten.

12 Eylül darbesi insanlık suçu ilan edilmeden, darbeciler yargılanmadan ve bugün hala hayatımızı belirleyen darbe anayasası ortadan kaldırılıp, kökten bir değişime tabii tutulmadan Türkiye'de demokratikleşmeden bahsedilemez. Bu hesaplaşma ve değişim olmazsa daha çok muhtıralar, Sarımsız, Ayışığı gibi darbe planları, TSK'nın aleni desteğini alan Ergenekon çeteleri, görürüz.